

ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ ДОБИ НАЦІЄТВОРЕННЯ (ЗА ЕПІСТОЛЯРНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ Є. ЧИКАЛЕНКА ТА П. СТЕБНИЦЬКОГО)

Кінець XIX – початок XX ст. в історію України увійшов як період становлення українського націєтворчого руху, що виявляв себе в заходах, спрямованих на пробудження зрусифікованого українства, доведення його самобутності та історичних прав на власне минуле, освіту, культуру, газетно-книжкове видавництво. Саме на цей час припала активна діяльність двох видатних громадсько-політичних діячів Є. Чикаленка і П. Стебницького. Вони поклали на українську справу та її поступ кращі роки життя, зуміли полюбити її не лише до глибини душі, а й до глибини власної кишені.

Під впливом революційних подій в Лубнах в листопаді 1905 р. вийшла перша тижнева газета «Хлібороб» – перший часопис Наддніпрянської України, що видавався українською мовою. Видавався «Хлібороб» коштами місцевої української громади. Виданням опікувались брати Шемети. Газета мала кількатисячний тираж. На жаль, даний часопис не був довговічним. Четверте число «Хлібороба» було конфісковано, а на п'ятому числі часопис був заборонений [2, с. 98].

І все ж, розвиток української преси продовжувався далі. В тому ж 1905 р. в Полтаві почав виходити україномовний щотижневий часопис «Рідний Край». «Рідний край» також видавався коштом Полтавської громади. 24 грудня 1905 р. вийшло його перше число. Редакторами газети були М. Дмитрієв та Г. Коваленко. В 1908 р. часопис було перенесено до Києва та невдовзі перетворено на щомісячник редактором була О. Пчілка [6, с. 108].

На основі Емського указу 1876 р. провінційна адміністрація не давала дозволу необхідного для видання української преси. Так наприклад, місцева адміністрація заборонила видавати в Києві часопис «Вільне Слово». Коли місцева адміністрація забороняла якесь періодичне видання, то українці відновлювали його, даючи йому лише іншу назву, інколи навіть змінювались видавці та редактори [2, с. 101].

Всі названі вище проблеми української преси обговорювали у листуванні Є. Чикаленко та П. Стебницький. Є. Чикаленко давно мріяв, щоб в Україні була щоденна і універсальна за тематичним змістом газета. Але прийшлося долати багато перешкод, зокрема фінансових, політичних оскільки адміністрація не давала дозволу на видання газети. Давалась також і нестача приміщень, техніки, тощо.

Численні перепони таки було подолано, і вийшов перший номер щоденної української газети «Громадська думка». Це була перша щоденна

українська громадсько-політична і культурно-просвітницька газета, попередниця «Ради». Виходила у Києві з 31 грудня 1905 р. До 18 серпня 1906 р., а після жандармського обшуку газета була заборонена владою.

Видавцем цієї газети був Євген Чикаленко при підтримці Василя Смиренка, Володимира Леонтовича та Петра Стебницького. Редакторами газети були Борис Грінченко Володимир Леонтович та Федір Матушевський. В редакції газети працювали Сергій Єфремов, Марія Грінченко, В. Козловський, М. Левицький, М. Виноградов та інші.

Проблеми газети «Громадська думка» також добре висвітлені в листуванні 16 квітня 1906 р. Є. Чикаленко пише П. Стебницькому про стан газети «Громадська думка»: *«На другу треть року не поновили передплату більше 800 передплатників, очевидно, їх газета не задовольнила...»*

Тепер, слава Богу, знов прихилились співробітники, газета починає бути живішою і, може, почне приваблювати передплатників, хоч тепер вже се тяжче зробити, ніж спочатку. Взагалі, діла наші з газетою, як бачите, немудрі» [3, с. 43–44].

18 серпня 1906 р. газета була заборонена владою після жандармського обшуку. Після закриття «Громадської думки» її безпосереднім продовженням стала газета «Рада», яка виходила в Києві від 15 вересня 1906 р. до 2 серпня 1914 р. Видавав і фінансував її Євген Чикаленко, при матеріальній підтримці Василя Смиренка, Леоніда Жебуньова, Петра Стебницького, Володимира Леонтовича [4, с. 76].

Необхідність видання газети Є. Чикаленко пояснив 20 жовтня 1906 р. в листі до П. Стебницького *«...жити без газети вважаю тепер неможливим, а через те задумав інишу комбінацію...»*

Тепер у мене з'являється надія пошукати передплатників серед сільської інтелігенції чи краще буржуазії, а для сього видавати газету тільки національно-ліберальну» [3, с. 47].

Газета була для Євгена Чикаленка справою всього життя. Про це він писав 15 березня 1907 р. у листі до П. Стебницького *«В мене душа болить, як згадаю, що не стане снаги дотягнуть «Раду» до кінця року і доведеться припинити. Се ж буде для нас гірше Берестечка!»* [3, с. 50].

Євген Чикаленко вживає всіх можливих заходів, щоб українська щоденна газета існувала та набирала популярності. Заради цього він готовий був продати навіть придбані ним землі, бо писав відомому громадському діячеві й бібліографу М. Комарову в 1906 р.: *«У всякім разі я сього діла не покину, поки не позбуваю всіх земель, що прикутив. Як останеться у мене те, що получив у спадщину, тоді вже я скажу – годі!»* [3, с. 14].

Вслід за оголошенням війни, російський уряд оголошує військову цензуру (31 липня 1914 р.) і видає наказ про заборону друку українською мовою. Та фактично ще перед тим, вже на другий день війни, була припинена єдина на Наддніпрянщині щоденна газета «Рада». З цього часу

настає перерва в розвитку української преси на Наддніпрянщині.

В той же час у Києві почав виходити щомісячник «Нова Громада» за редакцією Б. Грінченка, також в 1907 р. зі Львова до Києва було перенесено «Літературно-Науковий Вістник» [5, с. 28].

Отже, Видання української преси, в тому числі й газети «Рада» було обумовлене необхідністю створенням умов для національного відродження та для розвитку єдиної української національної ідеї. «Рада» в 1906–1914 рр. виконувала роль часопису, навколо якого ґрунтувалися відомі письменники, громадські діячі та публіцисти тогочасної України. Навколо «Ради» викристалізувалися елементи національного життя, які сприяли відродженню української національної самосвідомості, як основи ментальності нації. Публікації газети сприяли формуванню теоретичних основ розвитку української нації, ці теоретичні ідеї знайшли своє втілення на сторінках «Ради» в науково-публіцистичних статтях провідних діячів українського національного руху – М. Грушевського, В. Винниченка, П. Стебницького та інших.

Список використаних джерел:

1. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX–XX ст. – К. : Генеза, 1996. – 328 с.
2. Животко А. Історія української преси. Упоряд., авт. іст.-біогр. нарису та приміт. М. С. Тимошик – К. : Наша культура і наука, 1999. – 298 с.
3. Євген Чикаленко і Петро Стебницький. Листування. 1901–1922 роки. Упорядк.: Н. Миронець, І. Старовойтенко, О. Степченко. – К. : Темпора, 2008. – 628 с.
4. Інна Старовойтенко «Євген Чикаленко: людина на тлі епохи». – К. : Темпора, 2009. – С. 76.
5. Українська журналістика: вчора, сьогодні, завтра. За заг. ред. проф. В. Шкляра. – К. : Смолоскип, 1998. – 180 с.